

ANGYAL LÁSZLÓ

RÁKÓCZI ÉS A SZLOVÁKOK

A magyarországyűlés a 2019-es évet II. Rákóczi Ferenc emlékévként nyilvánította. Történelmünk jeles alakját 1704. július 8-án választották erdélyi fejedelemmé Gyulafehérvárott. Az emlékévként célja a magyar öntudat erősítése és a történelmi tények megismertetése a fiatalokkal. A fejedelem által vezetett szabadságharc a nemzeti függetlenségért folytatott egyik legfontosabb küzdelem volt történelmünk során. A mai Szlovákia területén (Borsiban) született fejedelem személye alkalmas a nemzeti összetartozás erősítésére.

A nemzeti identitás szempontjából nagyon fontos, hogy milyen történelmi események és személyek kapnak helyet a szlovákiai magyar diákok által használt tankönyvekben. A szlovákiai magyar tanítási nyelvű alapiskolák hetedik osztályában használt történelemtankönyvben (Ján LUKAČKA-Mária TONKOVÁ-Luboš KAČÍREK-Soňa HANOVÁ: *Dejepis pre 7. ročník základnej školy a 2. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*) a Rákóczi-szabadságharc eseménytörténete és a fejedelem életrajza a szlovák történelemszemlélet jegyében íródott. Ez a szemlélet sok problémába ütközik. A Rákóczi-szabadságharcot a szlovák tankönyvek és a fordításaiként jegyzett magyar nyelvű tankönyvek mindösszesen néhány sorban taglalják, miközben Magyarországon a magyar tankönyvek ennek az eseménynek több oldalnyi tananyagot szentelnek. Ez azért is elfogadhatatlan, mert II. Rákóczi Ferenc nemcsak a mai Szlovákia területén született, de a mai Kelet-Szlovákia több településén is járt. A kassai Szent Erzsébet-dóm altemplomában helyezték örök nyugalomra például. A fejedelmet tehát igen szoros kapcsolat fűzi a mai Szlovákia területéhez, ennek ellenére az alapiskolás tankönyvek alig foglalkoznak vele. Hasonló a helyzet a középiskolai magyar tankönyvek esetében is. A *Történelem a gimnázium*

és a *középiskolák 1. osztálya számára* (Michal Bada-Anna Bocková-Branislav Krasnovský-Ján Lukačka-Mária Tonková) című tankönyvben és magyar nyelvű fordításában a téma ismertetése szintén pár sorban jelenik meg. A szabadságharc fontos eseményeit ugyan megemlíti, de a nemzetközi eseményekbe való beágyazottsága már nem kap helyet benne. Helyettük markánsan kiemelik a szerzők Juraj Jánošík személyét és annak betyár csapatát, aki belépett Rákóczi seregébe. Annak veresége után a császári seregben szolgált Nagybicse várban. Jánošík a szabadságharc kontextusában a szlovák népi legendák egyik hősvé vált, aki harcolt a szegények szabadságáért és jogaiért. Legendája és pozitív példája a kuruc mozgalom magyarellenes vonatkozásában a szlovák nemzeti öntudatot erősíti. Az említett tankönyv szerzői történelmi forrásként csupán a szatmári béke (1711) szövegvesztését közlik a tanulókkal. Érdekes az is, hogy megállapítja: a mai Szlovákia területe éppen Rákóczi függetlenségi törekvéseinek köszönhetően került rossz gazdasági helyzetbe. Az Elek József-Kovács László-Simon Attila szerzőhármas által jegyzett tankönyvben (*Történelem a gimnázium 2. osztálya számára*) ennek ellenkezőjét látjuk viszont. Mindemellett, hogy az említett szerzők foglalkoznak a szabadságharc előzményeivel és okai-val, kiemelik Rákóczi államszervezői nagyságát, akinek az élete összeforrott az ország gondjaival. Bemutatják a szabadságharc katonáit, külön foglalkoznak az ónodi országgyűléssel és a fejedelem kiáltványával. Már csak azért is szükségesnek tartom a szabadságharc részletesebb bemutatását a szlovák tankönyvekben, mert a szlovákok, elsősorban a szlovákul beszélő kisnemesség és a felső-magyarországi városokban élő evangélikus szlovákság lelkesen támogatta a harcokat. Daniel Krman püspök szlovákul szentelt

zászlókat Rákóczi seregének. Személyisége mindenképpen alkalmas arra, hogy összekötő kapocs legyen a két nép között. A kurucoknak később is jelentős szerepe volt a szlovák néphagyományban. Már csak a fentiek tükrében is fontos lenne, hogy a szlovák diákok is megismerjék a hazájuk területéhez is kötődő fejedelem életútját és a szabadságharc történetét. A szlovák történetírás és a politika Jánošíkot főleg azért szereti, mert magyar nemeseket fosztott ki, Rákóczit viszont azért nem, mert a „szlovákirtó magyar nemesek” egyike volt. Horthyval és Esterházy Jánossal egyetemben Rákóczit is a magyar történelem árnyoldalára helyezte, őt is ellentmondásos történelmi személyiségnek nevezte. A szlovák történészeket jobban érdekli Jánošík, a nemzeti hős és szimbólum. Sok szlovák nyelvű monográfiában és tankönyvben Rákóczi „a történelem legvonakodóbb lázadója” volt, „az utolsó mágnes felkelő”. Ezzel szemben Jánošík „a szlovák Robin Hood” volt, aki nemcsak a szlovák völgyeket, hegyeket, hanem Lengyelországot és Morvaországot is bejárta. Ivan Mrva írta a *Történelem 2. Szlovákia a középkorban és az újkor küszöbén* történelemtankönyv *Az utolsó kuruc felkelés* című részét. II. Rákóczi Ferencet „erdélyi főúr”-nak nevezi, akinek felső-magyarországi felkeléséhez kezdetben jobbágyok, majd nemesek is csatlakoztak. A kollektív emlékezetben a legnépszerűbb történelmi személyiségek között Juraj Jánošík áll az élen Hunyadi Mátyás, Mária Terézia, II. József és Ferenc József társaságában. A szlovák nemzeti panteonban II. Rákóczi Ferencnek nem jutott hely. Ezért is volt különösen fontos az idei emlékévként a jelen szemszögéből is, hogy a szlovák kormánypolitika a Rákóczi-val kapcsolatos álláspontját felülbíralja, és az őt megillető helyre tegye.